Ա՛ուսուլի նոր կուսակալին հրամանովը որ այսպիսի օգտակար գնում թիւններու ինքն ալ քաղձանք ունի կ՛ըսեն։ Պաղտատու մէջ ալ Անգղիացւոց Հօլինսըն անունով հիւպատոսը, որ շատ անուանի հնասէրներէն մէկն է՝ ասդիս անդին փորելով հին Բաբելոնի աւերակները փորելու հանելու եռեւէ է, և սկսեր է կ՛ըսեն աղէկ բաներ գտնել։ Յուսանք որ ատ երկու հնասիրաց ջանքովը աւելի լոյս մը առնենք նաև սեպաձև գրերուն վրայ, որ ան կողմերը և Պարսկաստանի աւերակներուն մէջ շատ կը գտնուին։ Ին ատեն Ս անայ բերդին վրայի արձանագրութիւններն ալ դիւրաւ կրնան կարդացուիլ, վասն զի նոյն սեպաձև գրերովը գրուած են. ասոնց վրայ ուրիշ անգամ զատ կը խօսինք։

Անգղիացւոց ընթերցասիրութիւնը։

Անցեալ տարուան բազմավիպին մէջ՝ Եւրոպացւոց ընթերցասիրութեանը վրայ խօսեցանք ընդհանրապէս. անտարակոյս մեր կարդացողներուն շատը զարմացած են, ոմանք ալ թերևս բարի նախանձով մը իրենց ընթերցասիրութիւնը աւելցուցած են։ Ա՛ենք հիմա թէ առջիններուն զարմանքը աւելցընելու, և թէ մեկալներուն նախանձը աւելի շարժելու մտքով դնենք հոս (ստոյգ աղբիւրէ առնելով) թէ անցեալ տարի, այսինքն 1843ին Անգղիացւոց ընթերցասիրութիւնը ինչպէս պայծառ երևցեր է։ Լոնտրայի մէջ 148 տեսակ նոր օրագիր ելեր է։ Քաղաքական լրագիրներէն զատ՝ 18 հատը վաճառականութեան օրագիր են եղեր, 10 աստուածաբանական, 6 օրինական, 4 ալ բժշկական։ Ընդ ամէնը մէջ 8,835,855 թերթ ու 389,439 յաւելուած հնքուեր է[2]։ Գրկրորդ եռամսեան մէջ հնքուեցան 8,756,267 թերթ, և 755,580 յաւելուած։ Անգղիայի ուրիշ գաւառներուն մէջ ալ 214 տեսակ օրագիր հրատարակուեր է 1843ին. առջի եռամսեան մէջ 4,082,375 օրինակ հնքուեր է. երկրորդ եռամսեանը մէջ 4,140,663 օրինակ։—Սկովտիայի մէջ հրատարակուեր է 76 օրագիր. առջի եռամսեան մէջ 1,284,841 օրինակ ելեր է. երկրորդ եռամսեան մէջ 1,446,028։ Իռլանտայի երկիրը 10 օրագիր ելեր է, և ծախուեր է 194,475 օրինակ։—Ուելսի մէջ 103 օրագիր (25 Տըպլինի մէջ), և հնքուեր է 3,015,922 օրինակ։—Միացեալ նահանգներուն մէջ 1843ին առջի իրեք ամսուանը մէջ քշուեցան 32,773,368 թերթ։ Նոյն տարուան մէջ տպուած բոլոր լրագիրներուն ու օրագիրներուն թիւը Անգղիայի ու Իռլանտայի մէջ հնգուան 56 միլիոնի կը հանեն։

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ

Ինդիանայ վրայ գոլ ցօղնիլ։

"Ընդհարն ողորմիանամոյ իւրում,, կ՛ըսէ սուրբ գիրքը. և ըսել կ՛ուզէ թէ անամոյ վրայ գթալը գովելի բան է. վասն զի անով մարդ կը յորդորուի և առաւել մարդկանց վրայ գթալու և ողորմելու, որ մեծ առաքինութիւն և արդարութիւն է. անոր ներհակ, կենդանիները անխնայ չարչարող մարդը խիստ դժուար կ՛ըլլայ որ իրենց մարդկանց խնայէ։

Երբոր մէկը որ և իցէ վայելք մը ունի, ինչպէս կերակուր, ըմպելիք և այլն, ոչ միայն պէտք է ուրիշներուն անկէ բաժին հանէ, հապա նաև անբան կենդանիներուն, մանաւանդ անոնց որ մեզի աւելի օգտակար են։ Իրաւ է որ Աստուած մարդս կենդանեաց վրայ տէր դրաւ, ու կենդանիք

1 Երես 270։

2 Սովորութիւն է Եւրոպայի գրեթէ ամէն կողմերը, որ ինչ և իցէ օրագիր կամ լրագիր՝ տարուընթացին տուրք մը կուտայ, և անոր նշան՝ թաղաւորական կնիք կը զարնուի վրան։

մարդուս համարեղածն են. բայց մարդս անոնց բռնաւորը պիտի չըլլայ. իշխանութիւն ունի կենդանիները իր պիտոյքը գործածելու, բայց ոչ երբէք անխնայ ու անգթութեամբ գործածելու ու մեռցընելու, հապա միայն հարկաւոր ատեն իր անձը պաշտպանելու համար։

Անպէտ և կենդանիները անբան են, բայց երբոր մէկը իրենց բարիք մը ընելու ըլլայ ինչ և իցէ կերպով, չէ թէ միայն կը զգան, այլ նաև երախտագիտութիւննին կը ցուցընեն, ու իրենց բարերարին համար շատ անգամ ինչուան իրենց մահը աչքերնին կ'առնեն, ինչպէս որ փորձով տեսնուած է։ Ընդհակառակն թէ որ մէկ մը չարիք տեսնելու ըլլան, անոր փոխարէնն ալ կ'ընեն. և զարմանք չէ։

Ընդհանուն յայտնի է թէ կենդանեաց մէջ ամենէն հաւատարիմն ու երախտագէտը շունն է. ասոր փորձը թէ մանաւանդ մարդիկ և թէ ընդհանրապէս ամէն մարդ տեսած է ամէն ատեն. բայց մանաւանդ կերպով նշանաւոր եղած են մէկ քանի շներ, որոնց պատմութիւնը գիր ալ անցած է։ Ընդանի է Իսպանիոյ շունը, որ երբոր տէրը մեռաւ՝ ինքն ալ տրտմութենէն օրերով ոչ կերաւ՝ ոչ խմեց. ու երբոր տիրոջը մեռելը կ'այրէին՝ հին ատենի հեթանոսական սովորութեամբ, աս շունն ալ հոն գլորնուելով՝ ինք զինքը կրակին մէջ նետեց ու իր տիրոջը հետ մէկտեղ այրեցաւ։

Ընդհանուն առիւծին մէկուն ոտքը դիպուածով փուշ մտած ըլլալով, երբոր իր այրին մէջ քաշուեր էր, Ընդհակառակն անունով գերի մը չգիտնալով նոյն այրը մտաւ, ու առիւծը ցաւի մէջ տեսնելով՝ ոտքէն հանեց փուշը։ Ընդ այս բանիս համար առիւծը անանկ սէր կապեց գերիին վրայ որ անկէ վերջը չուզեց քովէն բաժնուիլ։

Ընդհանուն է նաև այն փղին պատմութիւնը, որ անգամ մը իր տիրոջը դէմ բարկանալով զարկաւ սպաննեց. բայց բարկութիւնը անցնելէն ետև ան աստիճան ցաւեցաւ ըրածին վրայ, որ տրտմութենէն ոչ կերաւ՝ ոչ խմեց, ինչուան որ ինքն ալ սրտին ցաւէն մեռաւ։

Գոստոս կայսեր Թագաւորութեան ատենը աղքատ տղայ մը սովորութիւն ըրեր էր, կ'ըսեն, որ ամէն առաւօտ գալոց երթալու ատենը կոտոր մը հաց կուտար գլխինի մը։ Գլխինը աս բանիս համար այնչափ սէր կապեց աս տղուն վրայ, որ ձայնը լսելուն պէս ուր և իցէ ատեն՝ մէկէն ջրին երեսը կ'ելլէր, անոր ձեռքէն իր կերակուրը կ'առնէր, ու կռնակը կը դարձընէր որ տղան վրան հեծնի, ու զինքը ինչուան գալոցը կը տանէր, որ բաւական հեռու տեղ էր, ամենայն զգուշութիւն ընելով որ տղուն վնաս մը չըլլայ. նոյնպէս ալ դպրոցէն տուն կը դարձընէր։ Երկու իրեք տարի աստանկ անցնելէն վերջը, տղան կը մեռնի, ու գլխինն ալ անկէ ետքը չտեսնելով իր սիրելի բարեկամը՝ որ իրեն կերակուր կը բերէր, շատ անգամ նոյն տեղուանքը պտըտելէն ետև, օր մըն ալ խեղճ ձուկը ջրին երեսը մեռած գտնուեցաւ. ամէնքը մտքերնին դրին թէ մեռնելուն պատճառը իր բարերարին մահը եղած է, ուստի առին զինքն ալ ան տղին քովը թաղեցին։

Ընդ պատմութիւնները քիչ մը չափազանց ալ երևնան նէ, կրնայ իմանալ մէկը աստոյմէ թէ ինչպէս պէտք է կենդանեաց հետ գթութեամբ ու անուշութեամբ վարուիլ. ուստի շատ իմաստութիւն դրուած են Ընդղիայի ու Իրթեմպէրկի տերութիւն մէջ անօրէնքները, որ եթէ մէկը անմեղ կենդանեաց վնասելու ըլլայ՝ պատժուի։